

ลักษณะของกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน

1. เป็นกฎหมายที่เก่าแก่มากที่สุดกฎหมายหนึ่ง
2. ถือกำเนิดมาพร้อมกับการจัดระบบศาลและวิธีพิจารณาความ
3. จัดอยู่ในกฎหมายประเภทวิธีสบัญญัติ
กล่าวคือ เป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับการพิจารณาคดีในศาล
เป็นกฎหมายที่ว่าด้วยหลักเกณฑ์ และวิธีการนำเสนอข้อ
พิสูจน์อันเป็นข้อเท็จจริงต่อศาลเพื่อให้ศาลได้วินิจฉัยคดีความได้
ถูกต้อง

32

คดีความที่พิพาทฟ้องร้องกันในศาลไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่ง หรือ คดีอาญาจะเกี่ยวกับข้อที่ต้องวินิจฉัย 2 ประการคือ

1. การวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริง
2. การวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมาย

การวินิจฉัย
ปัญหาข้อเท็จจริง

ต้องพิสูจน์ด้วย
พยานหลักฐาน

ดังนั้น จึงต้องมีกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับพิสูจน์ข้อเท็จจริงด้วยพยานหลักฐาน

เราเรียกว่า...

กฎหมายลักษณะพยาน

หรือ

กฎหมายว่าด้วยพยานหลักฐาน

←

วัตถุประสงค์สำคัญของกฎหมายลักษณะพยานหลักฐานทุกระบบ

คือ

ต้องการให้มีการพิสูจน์ความจริงให้เป็นที่ยุติในศาล

35

←

หลักการ หรือ แนวปรัชญาของ
กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน

These rule shall be construed to secure fairness in administration, elimination of unjustifiable expense and delay, and promotion of growth and development of the law of evidence to the end that the truth may be ascertained and proceeding justly determined.

(Federal Rules of evidence for United State Courts and Magistrates: Rule 102)

“กฎเกณฑ์ว่าด้วยพยานหลักฐานต้องใช้ไปในทางที่แสวงหาความเป็นธรรมในการบริหารงานยุติธรรม การกำจัดไปซึ่งค่าใช้จ่ายและความล่าช้าที่ไม่เป็นธรรมและเพื่อเสริมสร้างความก้าวหน้าและพัฒนาการของกฎหมายลักษณะพยานไปสู่จุดหมายที่ว่าความจริงเป็นสิ่งที่แสวงหาได้และกระบวนการพิจารณาได้ดำเนินไปโดยความยุติธรรม”

37

ความหมายของปัญหาข้อกฎหมาย

ปัญหาข้อกฎหมาย คือ การนำกฎหมายไปปรับใช้
บังคับกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเพื่อให้ทราบว่าจะมีผลทาง
กฎหมายอย่างไร

ดังนั้น การที่ศาลจะวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายได้
ต่อเมื่อข้อเท็จจริงนั้นฟังยุติแล้ว

38

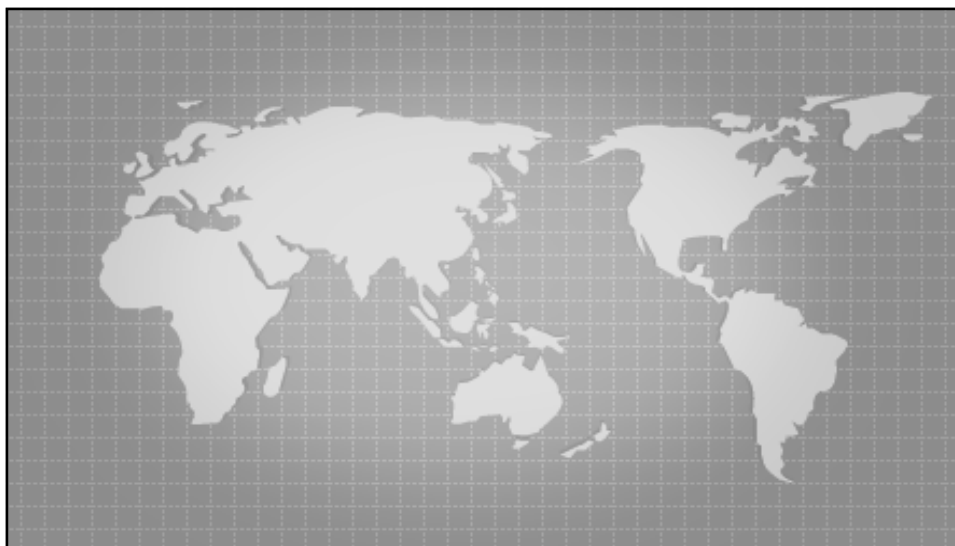
ปัญหาข้อกฎหมายจึงประกอบด้วย

1. หลักกฎหมาย คือ บทบัญญัติแห่งกฎหมาย
2. การตีความกฎหมาย

ปัญหาข้อกฎหมายเป็นสิ่งที่ศาลรู้เอง ดังนั้นคู่ความไม่ต้องนำสืบว่ากฎหมายมีบัญญัติไว้อย่างไร และไม่ต้องนำสืบถึงการตีความกฎหมาย หรือ การแปลความกฎหมาย แต่ถ้าเป็นกฎหมายต่างประเทศ ถือว่า เป็นข้อเท็จจริงที่ต้องนำสืบด้วยพยานหลักฐาน

อย่างไรก็ดี ปัญหาข้อกฎหมายนี้หมายถึงเฉพาะกฎหมายที่ใช้บังคับในอำนาจศาล (Jurisdiction) เท่านั้น

39

1.2 ระบบกฎหมายลักษณะพยาน

ระบบการค้นหาข้อเท็จจริงโดยให้ศาลเป็นผู้วินิจฉัยนั้นอาจจำแนกได้เป็นระบบใหญ่ๆ 2 ระบบ

- คือ
1. ระบบไต่สวน (*Inquisitorial System*)
  2. ระบบกล่าวหา (*Accusatorial System* หรือ *Adversary System*)

ข้อแตกต่างที่สำคัญระหว่างระบบไต่สวนกับระบบกล่าวหา

คือ **ภาระการพิสูจน์** หรือ **Burden of Proof**

ระบบไต่สวน ➤ **Burden of Proof** เป็นของศาล

ระบบกล่าวหา ➤ **Burden of Proof** เป็นของคู่ความ

41

ระบบไต่สวน (*Inquisitorial System*)

➤ มาจากการชำระความของผู้มีอำนาจเด็ดขาดซึ่งจะทำการไต่สวนเพื่อหาข้อเท็จจริงให้ได้ เช่น การทรมานเพื่อให้จำเลยรับสารภาพ

➤ ระบบไต่สวนถือว่าหน้าที่ในการค้นหาข้อเท็จจริงเป็นของ ศาล ดังนั้น แม้คู่ความจะมีสิทธิเสนอพยานต่อศาล แต่ศาลก็มีอำนาจสั่งให้งดสืบหรือสืบพยานฯ เพิ่มเติม และมีดุลพินิจในการชั่งน้ำหนักพยานฯ อย่างเต็มที่

➤ กฎหมายลักษณะพยานในระบบไต่สวนถือเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายวิธีพิจารณาความ และไม่มีบทตัดพยาน หรือ กฎที่ห้ามนำเสนอพยานฯ ประเภทใดประเภทหนึ่ง (*Exclusionary Rule*) โดยศาลจะรับฟังพยานฯ ทุกประเภท ยกเว้น ที่ไม่เกี่ยวข้องกับความผิด

➤ ใช้อยู่ในภาคพื้นยุโรป หรือ ประเทศในกลุ่ม *Civil Law*

42

ระบบกล่าวหา (*Accusatorial (Eng.)* หรือ *Adversary (U.S.A)*)

➡ ระบบกล่าวหาถือหลักว่าศาลและลูกขุนเปรียบเสมือนกรรมการของการต่อสู้คดีโดยต้องวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัด ส่วนการพิสูจน์ข้อเท็จจริงต่างๆ เป็นหน้าที่ของคู่ความ

➡ กฎหมายลักษณะพยานในระบบกล่าวหามีกฎเกณฑ์เรื่องการนำสืบพยานฯ ที่ละเอียดและเคร่งครัด ตั้งแต่การกำหนดประเด็นข้อพิพาทและหน้าที่นำสืบ วิธีการนำเสนอและการรับฟังพยานฯ มีบทตัดพยานที่ได้มาโดยไม่ชอบ (*Exclusionary Rule*) และบทตัด *Hearsay* เป็นต้น

➡ ใช้อยู่ในประเทศกลุ่มกฎหมาย *Common Law*
คือ อังกฤษ อเมริกา และประเทศในเครือจักรภพ

43

วิธีปฏิบัติในการถามพยาน

ศาลเป็นผู้ซักถามก่อนแล้วคู่ความจึงซักถามภายหลัง

ศาลมีอำนาจอย่างกว้างขวางที่จะใช้ดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานและดุลพินิจนี้มักโต้แย้งไม่ได้ (*Unreviewable*)

ระบบกล่าวหา

แม้จะยอมให้ศาลจะมีอำนาจในการเรียกพยานมาสืบ หรือ ซักถามพยานได้ แต่ศาลจำกัดบทบาทของศาลโดยจะกระทำต่อเมื่อจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมเท่านั้น

กลไกสำคัญในการสืบพยานบุคคล คือ การถามค้าน (*Cross-Examination*)

44

1.2.3 แนวโน้มของระบบกฎหมายลักษณะพยาน

ปัจจุบันระบบกฎหมายลักษณะพยานมีแนวโน้มที่จะมีความเป็นสากล หรือ มีความเป็นหนึ่งเดียวกันมากขึ้น

โดย...

➡ ระบบได้ส่วนยอมรับข้อบกพร่องของตนในบางจุด

➡ ระบบกล่าวหาที่เปิดรับวิธีการสืบพยานในระบบได้ส่วนมาใช้มากขึ้น

ดังนั้นการที่จะแบ่งแยกว่าเป็นระบบใดโดยเด็ดขาดจึงมีแนวโน้มเปลี่ยนไป

1.3 กฎหมายลักษณะพยานของไทย

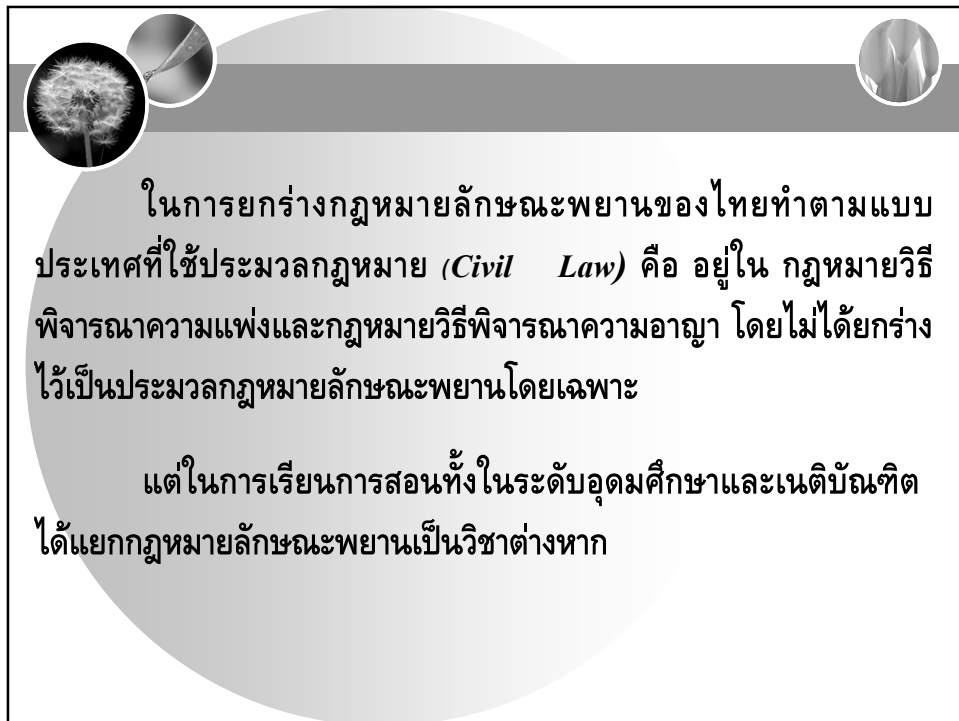
การยกร่างในชั้นแรกบัญญัติไว้ใน ป.วิ.พ. และ ป.วิ.อ.

โดยลักษณะ ⇨ เป็นลักษณะของประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย / ประเทศที่มีระบบการพิจารณาคดีแบบไต่สวน

ในทางปฏิบัติ ⇨ ศาลไทยมีการจัดระบบศาลยุติธรรมแบบอังกฤษ
เนื่องจาก - พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงราชบุรีฯ ได้ทรงศึกษาวิชากฎหมายจากอังกฤษ
- ที่ปรึกษากฎหมายส่วนใหญ่มาจาก อังกฤษ และ อเมริกา

ดังนั้น อิทธิพลของกฎหมาย *Common Law* จึงมีผลต่อระบบการสืบพยานของไทย ทำให้ในทางปฏิบัติศาลไทยจะวางตัวเป็นกลางในการพิจารณาคดี

แม้ว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความของไทยจะบัญญัติให้อำนาจศาลอย่างเต็มที่ในการเรียกพยานมาสืบ หรือ ในการซักถามพยาน แต่ผู้พิพากษาไทยก็จำกัดบทบาทของตนในเรื่องนี้

การที่นำบทบัญญัติของกฎหมายลักษณะพยานของไทยอยู่ใน กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีข้อสังเกต ดังนี้

1. บางกรณีก็แยกลำบากระหว่างกฎหมายลักษณะพยาน กับกฎหมายวิธีพิจารณาความ เช่น เรื่องการชี้สองสถาน ซึ่งเป็นเรื่องของกฎหมายลักษณะพยานโดยตรง แต่ ในการเรียนการสอนมักจะอยู่ในกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
2. บทบัญญัติของกฎหมายลักษณะพยานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาต้องนำบทบัญญัติใน ป.วิ.พ. ไปใช้ด้วยโดยผลของ ป.วิ.อ. มาตรา 15
3. กฎหมายลักษณะพยานนอกจากจะมีบทบัญญัติหลักอยู่ใน ป.วิ.พ. และ ป.วิ.อ. แล้ว หากมีการจัดตั้งศาลชั้นอุทธรณ์และวิธีพิจารณาคดีเป็นพิเศษ เช่น ศาลทรัพย์สินทางปัญญา ก็อาจมีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายลักษณะพยานกำหนดไว้ในวิธีพิจารณาคดีของศาลประเภทนั้นๆ

4. ป.วิ.พ. มาตรา 103/3 บัญญัติว่า “เพื่อให้การสืบพยานหลักฐานเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว และเที่ยงธรรม ประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกามีอำนาจออกข้อกำหนดใด ๆ เพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการนำสืบพยานหลักฐานได้ แต่ต้องไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติในกฎหมาย

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาตามวรรคหนึ่ง เมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้”

ดังนั้น ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาในคดีแพ่งดังกล่าวจึงเป็นที่มาของกฎหมายลักษณะพยานด้วย

ส่วนในคดีอาญาใช้คำว่าข้อบังคับ (เช่น ป.วิ.อ. มาตรา 230/1) จึงควรที่จะได้ติดตามการออกข้อกำหนดและข้อบังคับดังกล่าวซึ่งเป็นเรื่องใหม่ของกฎหมายลักษณะนี้

ได้มีการจัดตั้งศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษ โดยให้มีวิธีพิจารณาคดีพิเศษ รวมทั้งบทบัญญัติเกี่ยวกับการนำสืบพยานหลักฐานที่แตกต่างไปจาก ป.วิ.พ. และ ป.วิ.อ. คือ

- 1) พ.ร.บ.จัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522
- 2) พ.ร.บ.จัดตั้งศาลภาษีอากรและวิธีพิจารณาคดีภาษีอากร พ.ศ. 2528
- 3) พ.ร.บ.จัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาฯ พ.ศ. 2539
- 4) พ.ร.บ.จัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542

ข้อสังเกต

กฎหมายจัดตั้งศาลชำนาญพิเศษเหล่านี้มีบทบัญญัติในอำนาจศาล
 ชำนาญพิเศษออกข้อกำหนดเกี่ยวกับพยานหลักฐาน ไว้ด้วย
 (ดูรายละเอียดใน พ.ร.บ. นั้นๆ)

55

ฎ.4002/2545 พ.ร.บ. จัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาฯ มาตรา 30 ให้
 อธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาฯ ออกข้อกำหนดใดๆ เกี่ยวกับการ
 ดำเนินกระบวนการพิจารณาและการรับฟังพยานหลักฐานเพื่อใช้บังคับในศาลทรัพย์สิน
 ทางปัญญาฯ ได้ โดยได้รับอนุมัติจากประธานศาลฎีกา ซึ่งข้อกำหนดคดีทรัพย์สิน
 ทางปัญญาฯ ข้อ 31 ศาลมีอำนาจอนุญาตให้คู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเสนอบันทึกถ้อย
 คำยืนยันข้อเท็จจริงของผู้ให้ถ้อยคำซึ่งมีถิ่นที่อยู่ในต่างประเทศต่อศาลแทนการนำ
 ผู้ให้ถ้อยคำนั้นมาเบิกความเป็นพยานต่อหน้าศาลทั้งหมดหรือแต่บางส่วนได้เมื่อ
 ศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม **เมื่อข้อกำหนดดังกล่าวได้บัญญัติ**
เกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานไว้โดยเฉพาะแล้ว จึงไม่นำ ป.วิ.พ. มาใช้บังคับ
โดยอนุโลม ดังนี้ ศาลยอมรับฟังบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงของ ค. ซึ่งมี
 ภูมิลำเนาอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกาแทนการนำ ค. มาเบิกความต่อศาลได้

ปัจจุบันมีการจัดตั้งศาลขึ้นนอกจากระบบศาลยุติธรรมเดิม ซึ่งศาลเหล่านี้มีกฎหมายเกี่ยวกับลักษณะพยานหลักฐานของตนเอง ดังนี้

1) ศาลปกครอง

จัดตั้งขึ้นตาม พ.ร.บ.จัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542

⇒ มีวิธีพิจารณาที่กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการค้นหาข้อเท็จจริงแบบระบบไต่สวน

58

2) ศาลรัฐธรรมนูญ

⇒ จัดตั้งขึ้นโดยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

โดยปกติศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจพิจารณาพิพากษาปัญหาข้อกฎหมายเป็นหลัก

แต่รัฐธรรมนูญฯ ฉบับปัจจุบันได้เพิ่มสิทธิให้แก่บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิ เสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ใช้สิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้ (รัฐธรรมนูญฯ มาตรา 212)

ซึ่งวิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตาม พ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ (รัฐธรรมนูญฯ มาตรา 216 วรรคท้าย)

59

3) แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา

⇒ ปกติกการดำเนินคดีอาญาในศาลยุติธรรมจะเริ่มที่ศาลชั้นต้น แต่ได้มีการจัดตั้งแผนกคดีอาญาฯ ให้ศาลฎีกาทำหน้าที่ค้นหาข้อเท็จจริง

ซึ่งการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นการพิจารณาแบบระบบไต่สวนหาข้อเท็จจริง มิใช่ระบบกล่าวหาอย่างคดีอาญาทั่วไป

60